

та управління товарним портфелем підприємства. Тому при подальших дослідженнях доцільним представляється обґрунтування теоретико-методологічних та практичних засад розробки карти збалансованих показників в рамках моделі вимірювання ефективності діяльності підприємства.

Список використаних джерел:

1. Академия рынка: маркетинг. Пер. с фр. А. Дийап, Ф. Букерсель и др. – М.: Экономика, 1995. – 535 с.
2. Белкин В.Д. Сбалансированность и эффективность / В.Д. Белкин, Г.Д. Казакевич, В.Н. Богачев. – М.: Наука, 1988. – 296 с.
3. Голубков Е.П. О некоторых понятиях и терминологии маркетинга / Е.П. Голубков // Маркетинг в России и за рубежом. – 2003. – №5. – С. 3.
4. Гунин В.Н. Управление инновациями: 17-модульная программа для менеджеров «Управление развитием организации». Модуль 7 / В.Н. Гунин. – М.: ИНФРА-М, 2000. – 272 с.
5. Иващенко Н.С. Стратегическое управление бизнес-портфелем текстильного предприятия на основе системы оптимизационных расчетов / Н.С. Иващенко, А.В. Силаков // Вестник ДИТУД – 2002, № 2 (12). – С. 73-78.
6. Кардаш В.Я. Маркетингова товарна політика / В.Я. Кардаш. – К.: КНЕУ, 2003. – 250 с.
7. Маркетинг менеджмент / Ф. Котлер. – СПб.: Питер, 2003. – 800 с.
8. Фатхутдинов Р.А. Стратегический маркетинг / Р.А. Фатхутдинов. – М.: Бизнес-школа «Интел-синтез», 2000. – 596 с.

Рецензент – д.е.н., доцент Писаренко В.В.

УДК 338

**ПРИНЦИПИ ДЕРЖАВНОГО ПРОГНОЗУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО
І СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ**

Стоянець Н.В., к.е.н., доцент

Сумський національний аграрний університет

Визначено основні принципи державного прогнозування економічного і соціального розвитку та пропорції розподілу факторів соціально-економічного зростання за допомогою застосування механізмів, інструментів методів регулювання.

The basic principles of state forecasting of economic and social development and reallocate factors of socio-economic growth through the application of mechanisms, tools, methods of regulation.

Постановка проблеми. Головною відмінною рисою сучасної ринкової економічної системи став активний вплив держави на розвиток національної економіки. В даний час нерегульованого державою ринку по суті в світі немає. Одними з найважливіших важелів державного регулювання є прогнозування і планування соціально-економічного розвитку. Необхідність прогнозування і планування в умовах ринкової економіки зумовлено, насамперед, діяльністю держави як суб'єкта ринкових відносин, нездатністю ринкової економіки до саморегулювання, особливо в період криз; суспільним характером виробництва; ускладненням міжнародних, міжгалузевих і регіональних зв'язків; необхідністю підтримання раціональних пропорцій в народному господарстві. Особливо важливе значення мають прогнози соціально-економічного розвитку суспільства, обґрунтування основних напрямків еко-

номічної політики, передбачення наслідків прийнятих рішень. Соціально-економічне прогнозування є одним з вирішальних наукових факторів формування стратегії і тактики суспільного розвитку.

Аналіз останніх джерел досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розвиток теоретичних та прикладних засад регулювання та прогнозування зробили вітчизняні вчені: Запоточний І. В., Захарченко В. І., Долішній М., Мошенець О., Сало І.В., Стеченко Д.М., Єпіфанов А.О., Фащевський М.І., Чумаченько М.Г. та ін. Проте, недостатня увага приділяється визначенню основних принципів державного прогнозування.

Постановка завдання. Одним з найважливіших завдань державного прогнозування економічного і соціального розвитку залишається пошук раціональних методів і способів активізації розвитку всіх видів діяльності, для яких існують необхідні умови і які по своїй соціальній результативності та економічній віддачі можуть скласти конкуренцію на світовому ринку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Прогнозування розвитку регіонів є важливою формою державного регулювання економічного розвитку територіальних систем. На відміну від планування, склад показників прогнозу може значно відрізнятися від складу показників майбутнього плану, оскільки прогноз є менш детальний, аніж план дій. Проте бачення перспективи дозволяє своєчасно виявити ризики і прийняти відповідні міри для уникнення негативних результатів. Надійні прогнози дозволяють здійснити правильний управлінський вибір, змінюючи управління, в основі якого лежать системні та поточні події на відповідних реакціях, на державне регулювання, яке своєчасно розпізнаватиме можливі загрози і нові можливості в майбутній перспективі.

У сучасній науці і практиці сформувалося досить конкретне і однозначне розуміння сутності прогнозу та прогнозування. Закон України “Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України”, який вперше за роки незалежності нашої держави на законодавчому рівні визначив правові, економічні і організаційні принципи системи прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку України, окремих галузей економіки та окремих адміністративно-територіальних одиниць як складової частини загальної системи державного регулювання економічного і соціального розвитку держави. Представлено наступне визначення: «Державне прогнозування економічного і соціального розвитку - науково обґрунтоване передбачення напрямів розвитку країни, окремих галузей економіки або окремих адміністративно-територіальних одиниць, можливого стану економіки та соціальної сфери в майбутньому, а також альтернативних шляхів і строків досягнення параметрів економічного і соціального розвитку»[1].

Державне регулювання соціально-економічним розвитком регіонів полягає в систематичному впливі органів державного управління на регіональні пропорції розподілу факторів соціально-економічного зростання за допомогою застосування спеціальних засобів регулювання (механізмів, інструментів, методів тощо) відповідно до Державної стратегії регіонального розвитку,

Державної програми економічного та соціального розвитку України і програм соціально-економічного розвитку відповідних адміністративно-територіальних одиниць. На державному рівні одним із основних економічних механізмів регулювання регіональним розвитком є програми соціально-економічного розвитку окремого регіону чи території.

Згідно Господарського кодексу України, здійснюючи економічну політику за напрямками, визначеними у ст. 10 цього Кодексу, держава застосовує різні правові форми. Правові форми державного управління економікою визначаються як врегульовані нормами права види діяльності держави (його органів) у сфері економіки. До основним правовим формам відносять планування, управління, контроль і нормативне регулювання. У коментованій статті йдеться про одну з основних правових форм державного управління економікою - прогнозування і планування.

Зокрема, зазначається, що здійснення державою економічної стратегії і тактики у сфері господарювання повинна спрямовуватися на створення економічних, організаційних та правових умов, за яких суб'єкти господарювання враховують у своїй діяльності показники прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку.

Принципи державного прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України, система прогнозних і програмних документів, вимоги до їх змісту, а також загальний порядок розроблення, затвердження та виконання прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку, повноваження та відповідальність органів державної влади та органів місцевого самоврядування у цих питаннях повинні визначатися виключно законом. Тому одним з основних нормативно-правових актів, якими визначаються вищезгадані питання, слід вважати Закон України "Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України" від 23.03.2000 р. Цей Закон визначає правові, економічні та організаційні засади формування цілісної системи прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку України, окремих галузей економіки та окремих адміністративно-територіальних одиниць як складової частини загальної системи державного регулювання економічного і соціального розвитку держави.

Державне прогнозування економічного і соціального розвитку визначені в Законі як науково обґрунтоване передбачення напрямів розвитку країни, окремих галузей економіки або окремих адміністративно-територіальних одиниць, можливого стану економіки та соціальної сфери в майбутньому, а також альтернативних шляхів і строків досягнення параметрів економічного і соціального розвитку. Прогноз економічного і соціального розвитку є засобом обґрунтування вибору тієї чи іншої стратегії та прийняття конкретних рішень органами законодавчої та виконавчої влади, органами місцевого самоврядування щодо регулювання соціально-економічних процесів.

Основними принципами, на яких базується державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України, є:

- принцип цілісності, яка забезпечується розробкою взаємно узгодже-

них прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку України, окремих галузей економіки та окремих адміністративно-територіальних одиниць на коротко-та середньостроковий періоди;

- принцип об'єктивності, який полягає в тому, що прогнозні і програмні документи економічного і соціального розвитку України розробляються на основі даних органів державної статистики, уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань економічної політики, інших центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, а також звітних даних із офіційних видань Національного банку України;

- принцип науковості, який забезпечується розробленням прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку на науковій основі, постійним удосконаленням методології та використанням світового досвіду в галузі прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку;

- принцип гласності, який полягає в тому, що прогнозні і програмні документи економічного і соціального розвитку доступні для громадськості. Інформування про цілі та пріоритети. Показники цих документів забезпечує суб'єктів підприємницької діяльності необхідними орієнтирами для планування власної виробничої діяльності;

- принцип самостійності, який полягає в тому, що місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування в межах своїх повноважень відповідають за розробку, затвердження та виконання прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку відповідних адміністративно-територіальних одиниць. Прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку забезпечує координацію діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування;

- принцип рівності, який полягає в дотриманні прав та врахуванні інтересів місцевого самоврядування та суб'єктів господарювання всіх форм власності;

- принцип дотримання загальнодержавних інтересів, який полягає в тому, що органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування повинні здійснювати розробку прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку виходячи з необхідності забезпечення реалізації загальнодержавної соціально-економічної політики та економічної безпеки держави.

Принцип єдності політики і економіки означає, що при розгляді питань розвитку економіки, складанні прогнозів і програм слід виходити із сукупності економічних інтересів усіх суб'єктів господарювання та в той же час по деяких напрямках прогнозування необхідно, в першу чергу, враховувати загальнодержавні питання (стійкість фінансової системи, забезпечення цілісності країни, її обороноздатності і т.д.).

Принцип наукової обґрунтованості означає, що в економічному прогнозуванні всіх рівнів необхідний всебічний облік вимог об'єктивних економічних та інших законів розвитку суспільства, використання наукового інструментарію, досягнень вітчизняного та зарубіжного досвіду формування прогнозів.

Принцип адекватності (відповідності) прогнозу об'єктивним закономірностям характеризує не тільки процес виявлення, а й оцінку стійких тенденцій та взаємозв'язків у розвитку народного господарства і створення теоретичного аналога реальних економічних процесів з їх повною і точною імітацією.

Принцип варіантності прогнозування пов'язаний з можливістю розвитку народного господарства і його окремих ланок за різними траєкторіями, при різних взаємозв'язках і структурних співвідношеннях. Джерелами виникнення різних варіантів розвитку народного господарства служать можливі якісні зрушення в умовах відтворення при переході від екстенсивних методів його розширення до інтенсивних, при створенні нових умов господарювання.

Принцип цілеспрямованості передбачає активний характер прогнозування, оскільки зміст прогнозу не зводиться тільки до передбачення, а включає й цілі, які належить досягти в економіці шляхом активних дій органів державної влади і управління.

Принцип системності прогнозування означає, що народне господарство розглядається, з одного боку як єдиний об'єкт, а з іншого - як сукупність відносно самостійних об'єктів або напрямів прогнозування. Системний підхід передбачає побудову прогнозів на основі системи методів і моделей, що характеризується певною субординацією і послідовністю, що дозволяє розробляти узгоджений і сумісний прогноз економічного розвитку по кожному об'єкту народного господарства. Однак, в умовах перехідної економіки побудувати цілісну систему моделей соціально-економічного прогнозування, дуже складно. У зв'язку з чим необхідна уніфікація блокових моделей, використання обчислювальних засобів рішення, створення інформаційного банку даних [2].

Найважливішою з проблем, з якими зіткнулася Україна в період реформування, стало загострення диференціації економічного і соціального розвитку регіонів. Одним із шляхів подолання регіональних протиріч є державне регулювання регіонального розвитку, зміст якого укладено в системі організаційно-правових механізмів, реально впливають на процеси територіального розвитку в інтересах регіонів.

Висновки. Таким чином, процес соціально-економічного прогнозування передбачає встановлення мети або комплексу цілей та узгодження всіх етапів процесу розроблення прогнозу з поставленими завданнями та визначеними цілями. Найбільш ефективного визначення тенденцій розвитку великих систем можна досягати поєднанням дослідного і нормативного прогнозування, які забезпечують одночасно як оцінку перспективних тенденцій розвитку економіки, так і визначення шляхів і термінів досягнення бажаного стану економічного та соціального розвитку країни і її регіонів на основі досягнутих результатів і встановлених орієнтирів.

Список використаних джерел:

1. Закон України "Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uazakon.com>

2. Господарський кодекс України N 436-IV від 16 січня 2003 року редакція від 06.11.2012 року.

Рецензент – д.е.н., доцент Писаренко В.В.